

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	S.01-1
Typ instrumentarium (a do f) ¹	a, b, d
Kategoria rozwiązania (A do C) ²	A, B, C
Data aktualizacji wpisu:	21.05
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach
Autorzy:	Małgorzata Hajto, Agnieszka Sobol, Paulina Legutko-Kobus, Barbara Szulczewska, Łukasz Pawlik, Marta Jamontt, Justyna Kobylarczyk
Grupa ekspercka:	Środowisko i adaptacja do zmian klimatu

1. Nazwa rozwiązania [200 zn.]:**Wprowadzanie standardu ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych****2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania [2000 zn.]:**

Proponowane rozwiązanie obejmuje systemowo stworzenie podstaw legislacyjnych oraz instytucjonalnych i organizacyjnych w zakresie standardów ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych w miastach.

Rozwiązanie polega na stworzeniu podstawy prawnej w formie ustawy lub rozporządzenia dającej możliwość władzom publicznym wprowadzenia ograniczeń w prowadzeniu inwestycji ze względu na ochronę środowiska. Rozwiązanie obejmuje zmiany legislacyjne, które zapewnią właściwe traktowanie zieleni w dokumentacji budowlanej uwzględniającej istniejące i projektowane drzewa jako element infrastruktury wymagający ochrony również na placu budowy, a po zakończeniu inwestycji charakteryzujący się trwałością. Rozwiązania to pomogą również urzędnikom w sposób uporządkowany i świadomy uwzględniać ochronę i kształtowanie zieleni w decyzjach administracyjnych.

Proponowane rozwiązanie odwołuje się do art. 5 ust 1 ustawy prawo budowlane wskazującego, że „Obiekt budowlany jako całość oraz jego poszczególne części, wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, (...) projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając m.in. ochronę środowiska”. Zasady ochrony środowiska powinny być wpisane zatem w proces inwestycyjny, a nie być traktowane warunkowo. Projekt zieleni oraz operat dendrologiczny (głównym celem operatu dendrologicznego jest zachowanie zastanych drzew, zadrzewień i krzewów w jak najlepszej kondycji z uwzględnieniem uwarunkowań zagospodarowania terenu) podobnie, jak inne branżowe elementy dokumentacji projektowej powinny być obligatoryjne i wykonane przez osoby mające stosowne kwalifikacje. W

¹ a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.

b) Rozwiązania w zakresie finansowania i programów funduszkowych

c) Dedykowane programy krajowe

d) Wzmacnianie know-how: Rekomendacje, zalecenia, standardy, dobre praktyki, wymiana doświadczeń, szkolenia, pilotaże, programy współpracy itd.

e) Dostosowywanie działań, inwestycji realizowanych przez inne zależne od rządu podmioty krajowe

f) Inne

² A – Regulacje prawne; B – Mechanizmy finansowania; C – Wzmacnianie wiedzy i współpracy

zależności od rodzaju inwestycji powinny również być uwzględniane w procesie odbioru i dopuszczania obiektu do użytkowania.

Ponadto w stosunku do inwestycji publicznych rozwiązaniem to polega na wsparciu samorządów we wprowadzaniu własnych standardów zarządzania zielenią w procesach inwestycyjnych poprzez opracowanie zbioru pomocnych wytycznych i instrukcji dla samorządów, służąc zarówno mieszkańcom (szczególnie w kontekście ponoszenia jakości życia), jak środowisku przyrodniczemu w miastach. Ważne jest, aby opracowane standardy krajowe były elastyczne i nie stały w kolizji do przygotowywanych oddolnie w miastach działań w tym zakresie (nadmienić należy że są miasta, które mają w tym zakresie długoletnie doświadczenia np. Kraków, Warszawa, Wrocław, Legnica). Standardy zarządzania zielenią mają stanowić rodzaj drogowskazów, a nie barier.

Rozwiązanie polega także na upowszechnianiu najlepszych praktyk oraz wdrożeniu systemu konkursowego jako rozwiązanie „bodźcowe” oraz wsparcie samorządów w realizacji oddolnych inicjatyw. Sprawdzone projekty pilotażowe jako dobre praktyki po etapie prototypowania mogą zostać kolejno replikowane w innych miastach.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis: [5000 zn.]

Rozwiązanie systemowe powinno obejmować:

- stworzenie podstaw prawnych dla wprowadzania standardów ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych;
- wprowadzenie regulacji zwiększających skuteczność nakładania przez władze lokalne inwestorom budowlanym, w tym zwłaszcza deweloperom, minimalnego udziału powierzchni biologicznie czynnej w wydawanych decyzjach administracyjnych;
- weryfikację przepisów prawa pod kątem zagwarantowania trwałości, dostępności oraz funkcjonowania przyrodniczego i społecznego powierzchni biologicznie czynnej, weryfikacja prawnej definicji powierzchni biologicznie czynnej (jako powierzchni na gruncie rodzimym); zapewnienie spójności przepisów prawa z rozwiązaniami branżowymi, w tym w zakresie nadzoru budowlanego;
- wspieranie samorządów we wprowadzaniu własnych standardów ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych poprzez opracowanie zbioru pomocnych wytycznych i instrukcji służąc zarówno mieszkańcom, jak środowisku przyrodniczemu w miastach;
- stworzenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do skutecznego tworzenia terenów zieleni w zespołach budynków mieszkaniowych, w tym do ewentualnej komunalizacji (więcej w karcie Ś_GOZ_5;
- promowanie dobrych praktyk w zakresie ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych, przygotowanie poradników i studiów przypadków, organizację i prowadzenie szkoleń dla urzędników i inwestorów; zapewnienie instrumentów finansowych promujących dobre praktyki;
- finansowanie przygotowania i wdrażania standardów w miastach (uwzględnienie POIiŚ 2021-2027, w środkach krajowych NFOŚiGW etc.).

Wskazane jest, aby miasta posiadały standardy odnoszące się do określania jakości i liczebności nasadzeń zastępczych. Pozwoli to w transparentny sposób rekompensować mieszkańcom stratę drzew na terenach zurbanizowanych. Niezbędna jest kontrola i ograniczanie wycinki drzew w miastach motywowanej zbyt często kryterium bezpieczeństwa. W tym zakresie konieczne jest zdefiniowanie poziomu bezpieczeństwa dla drzew na terenach miejskich, sposobu zapewnienia tego bezpieczeństwa oraz zakresu odpowiedzialności ze strony zarządców. Władze lokalne poprzez krajowy standard uzyskałyby pomocny w procesie zarządzania zestaw kluczowych, uniwersalnych zasad. Standard

ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych w miastach zawierać powinien instruktaż dla samorządów w zakresie rozwiązań programowych, organizacyjnych, technicznych, finansowych, ekonomicznych i społecznych. Adaptowany lokalnie, stanowiłby zbiór czytelnych instrukcji dla mieszkańców i inwestorów.

Wprowadzanie standardu ochrony i kształtowania zieleni w procesach inwestycyjnych wymaga działań w zakresie wsparcia technicznego oraz finansowego ze strony administracji rządowej.

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Ministerstwo Infrastruktury

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

Prace analityczne i opracowanie treści nowych przepisów – w latach 2022-2023;

Wejście w życie nowych regulacji – od 2023 roku.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Proponowane rozwiązanie związane z wprowadzeniem standardu zarządzania zielenią w miastach wpływa kompleksowo na możliwość uzyskania złożonych pozytywnych efektów z realizacji kierunku rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury w miastach.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

Tereny zieleni, ze względu na swoje rozliczne funkcje ekosystemowe powinny być traktowane jako strategiczne zasoby miast. W miastach polskich obserwuje się deficyty systemowego podejścia do rozwoju i kształtowania zieleni w miastach, w zarówno w odniesieniu do terenów publicznych, jak i prywatnych. W przypadku tych drugich, ograniczenia dla samorządów wynikające z praw własności są większe. Samorzady nie są pozbawione możliwości oddziaływania na ich rozwój, jednak obecne narzędzia kształtowania BZI są niewystarczające, co dotyczy w szczególności ochrony i kształtowania zieleni na terenach inwestycyjnych.

Konstytucja art. 74 daje możliwość władzom publicznym wprowadzenia ograniczeń w prowadzeniu inwestycji ze względu na ochronę środowiska. Jednakże podstawa ta nie jest wystarczająca i nie zapewnia skutecznego zarządzania zielenią miejską na terenach inwestycji. Samorządom brakuje efektywnych instrumentów ochrony i kształtowania zieleni miejskiej, w terenach, w których podejmowane są inwestycje. Praktyka wskazuje zwłaszcza, że niezbędne jest zapewnienie ochrony drzew od samego początku procesu inwestycyjnego, a nie w jego trakcie. Ograniczanie wycinki drzew w miastach jest niewystarczające, gdyż ta motywowana jest zbyt często kryterium bezpieczeństwa, a ponadto zakres odpowiedzialności zarządców terenu za ewentualne straty związane z zadrzewieniem jest bardzo szeroki. Dotyczy to także odpowiedzialności władz wobec użytkowników przestrzeni parków i skwerów, których zadrzewienia są istotą, nie tylko jako przestrzeń dla człowieka, ale także jako siedliska wielu organizmów żywych. Brak dostatecznych instrumentów podejmowania decyzji powoduje nieuzasadnione straty drzew, a także przyczynia się do konfliktów pomiędzy władzą lokalną, mieszkańcami i inwestorami.

Niezbędne jest ukierunkowanie działań w zakresie:

- podniesienia walorów kompozycyjnych miasta;
- redukcji zanieczyszczenia powietrza (potrzeba 1000 drzew by obniżyć emisję CO² generowaną przez 1 mieszkańca);
- kształtowanie uwarunkowań prozdrowotnych wspierających zdrowie psychiczne i fizyczne człowieka;
- zapewnienia komfortu akustycznego i klimatycznego także w odniesieniu do wnętrz urbanistycznych w skali mikro;
- podniesienia standardu obszarów zamieszkania poprzez kreowanie atrakcyjnego widoku z okna (jest to jeden z najbardziej docenianych przez mieszkańców elementów środowiska mieszkaniowego);
- podniesienia walorów przyrodniczych przestrzeni miejskiej poprzez integrację obiektów architektonicznych z elementami środowiska architektonicznego oraz poprawy walorów estetycznych przestrzeni jak i obiektów architektonicznych (architektura i urbanistyka zrównoważona), wzmacniając u mieszkańców więzi z miejscem zamieszkania, chęć identyfikacji z nim i tym samym poczucia odpowiedzialności za jego stan.

Odwołanie do konieczności działań w zakresie zwiększenia powierzchni biologicznie czynnej w przestrzeniach miast i obszarów funkcjonalnych, ograniczanie zasklepienia gleby, tworzenia zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi z udziałem zielono-niebieskiej infrastruktury oraz rozwiązań opartych na przyrodzie znalazły się w projekcie Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Ching F.D.K, 1996, Architecture; Form, Space & Order, Van Nostrand Reinhold, Rotterdam.

Gradziński P., 2014, Integracja budynku ze środowiskiem, [w]: Integracja sztuki i techniki w architekturze i urbanistyce, Uniwersytet Technologiczno-przyrodniczy w Bydgoszczy, Bydgoszcz, tr.117 przedstawia dane prezentowane w: <http://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/38/energia-i-emisja-co2>.

Haupt P., 2015, Naturalne elementy kompozycji w kształtowaniu współczesnej przestrzeni miejskiej. Relacje budynku z otoczeniem, Politechnika Krakowska, Kraków.

Kobylarczyk J., 2018, Uwarunkowania środowiskowe w projektowaniu obszarów mieszkaniowych, Politechnika Krakowska, Kraków.

Kobylarczyk J., 2013, Ocena jakości środowiska zamieszkania w wybranych miastach województwa podkarpackiego po okresie „transformacji”, w pierwszej dekadzie XXI wieku, Politechnika Krakowska, Kraków.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności - Projekt, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa.

Raport o stanie miast: Środowisko i adaptacja do zmian klimatu, 2021, red. A. Rzeńca, A. Sobol, P. Ogórek, Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Kraków, (w druku).

Schneider-Skalska G., 2004, Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego: wybrane zagadnienia, Politechnika Krakowska, Kraków.

8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):

Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, (Dz.U. 1985 Nr 14 poz. 60, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, tekst jednolity).

Ustawa z 7 lipca 1994 roku prawo budowlane, (Dz.U. 1994 Nr 88 poz. 414, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, (Dz.U. 1996 nr 132 poz. 622, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, (Dz. U 2001 nr 62 poz. 627, tekst jednolity).

Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, (Dz.U. z 2003 nr 80 poz. 717, tekst jednolity).

Obwieszczenie Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 8 kwietnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. 2019 poz. 1065).

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 124 z późn. zm.)

9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane)

Znane są przykłady rozwiązań mających na celu projektowanie obszarów mieszkaniowych zapewniających bliski kontakt człowieka z elementami przyrodniczymi, gdzie architektura współistnieje ze środowiskiem przyrodniczym. Do znanych inwestycji w tym zakresie uwzględniających kompleksowe podejście do ochrony środowiska należą m.in.: Water villas w Almere, obiekty mieszkalne Alphen an den Rijn w Ecolonii, dzielnica Hammarby Sjöstad w Sztokholmie, Bo01 w Malmö, Beddington Zero Energy Development w Londynie.

W Wielkiej Brytanii wprowadzono dofinansowanie inwestycji prowadzonych przez prywatnych deweloperów przestrzegających standardów dotyczących terenów zieleni w realizowanych obszarach mieszkaniowych. Wskazane kryteria to: 30 m² ogrodu społecznego na jedno mieszkanie; przy liczbie mieszkań większej niż 50 otwarta przestrzeń wynosi co najmniej 2 ha; 5 m² na mieszkanie otwartej powierzchni zabawowej dla dzieci; w przypadku większej liczby mieszkań niż 50 należy zorganizować plac zabaw dla starszych dzieci; gdy liczba mieszkań jest większa niż 75 należy zaplanować dodatkowy obszar rekreacyjny o wielkości kolejnych 5 m² na mieszkanie.

Niemieckie miasta, w tym: Berlin, Hamburg, Kolonia posiadają opracowane dokumenty strategiczne w których zawarte są standardy planowania, pielęgnacji oraz utrzymania terenów zieleni i związanych z tym wymogów dotyczących prowadzonych inwestycji na terenie miasta.

W europejskich miastach wprowadzone są wypracowane wymogi inwestycyjne w zakresie BZI określane jako „Wskaźnik Zielonej Przestrzeni” (Green Space Factor - GSF). Metodologia GSF może być adaptowana na potrzeby poszczególnych miast, a także poszczególnych inwestycji. Do miast stosujących GSF należą: Malmö (Szwecja), Londyn (Wielka Brytania), Southampton (Wielka Brytania), Helsinki (Finlandia).

Inspiracją dla wprowadzenia GSF w Malmö był wskaźnik powierzchni biotopu (Biotope Area Factor - BSF) w Berlinie.

Kruuse A., GRaBS Expert Paper 6the green space factor and the green points system,
<https://www.tcpa.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=c6ecd8bc-a066-435f-80d6-d58e47ab39a7>

Massini P. Smith H., 2018, Planning for green infrastructure –the green space factor and learning from Europe,
Interreg Europe:
https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1551105810.pdf

The Biotope Area Factor as an Ecological Parameter. Landschaft Planen & Bauen and Becker Giseke Mohren Richard, 1990.
https://www.berlin.de/senuvk/umwelt/landschaftsplanung/bff/download/Auszug_BFF_Gutachten_1990_eng.pdf

Schneider-Skalska G., 2004, Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego: wybrane zagadnienia, Politechnika Krakowska, Kraków.